АЗІЯ 09.02.2024 | Тітінан Понсудгірак

«Хунта М’янми ізольована і тому неспроможна виграти війну»

Минуло три роки після перевороту в М’янмі. Тітінан Понсудгірак – про громадянську війну, рух опору і те, що буде після.

Інтерв'ю провів Алєксандер Ізелє

За три роки хунта в М’янмі так і не змогла зміцнити свою владу. Яка зараз ситуація в країні?

Громадянська війна дуже жорстока. Щодня гинуть люди з обох сторін. Але за три роки відбулась докорінна зміна. Було пройдено точку неповернення: армія М’янми стала неспроможна виграти війну. Доволі несподівано. Після перевороту 1 лютого 2021 року коаліція опору поступово вийшла з глухого кута, звелась на ноги й зараз перемагає в громадянській війні. В дуже запеклій, жорстокій, виснажливій і трагічній війні.

Хто входить в коаліцію опору?

Коаліція опору складається з кількох колон, передовсім – етнічних армій, так званих етнічних збройних організацій (ЕЗО), які воюють проти армії М’янми вже багато десятиліть. Але весь цей час їй загалом удавалося тримати їх під контролем.

М’янма – етнічно різноманітна країна. Близько 40 відсотків населення становлять представники різних етнічних груп, які живуть уздовж кордонів з Індією, Китаєм, Лаосом і Таїландом: чини, качини, шани, карени, мони й рохінджа, а також безліч інших етносів, багато з яких мають власні збройні угруповання. Особливість цієї громадянської війни полягає в тому, що чимало бамарів (етнічних бірманців), які становлять близько 60 відсотків населення, також взяли участь у боротьбі проти військових. Країна здебільшого об’єднана в опозиції хунті, зневазі до неї. Це ключове.

Багато молодих бамарів і молодих людей з інших етнічних груп,

як чоловіків, так і жінок, віком 20 плюс-мінус кілька років, долучились до боротьби. Вони зростали в той час, коли країна відкривалася після п'яти десятиліть військової диктатури. З 2011 до 2021 року вони мали можливості й шанси, яких ніколи не мали їхні дідусі та бабусі – і, звичайно, не хотіли повертатися в темні часи правління хунти. Багато хто долучився до руху громадянської непокори, намагаючись перешкодити встановленню військової диктатури за допомогою страйків. Жорстоке й криваве придушення протестів армією обурило більшість населення. За півроку після перевороту сформувалися Сили народної оборони (СНО), що складаються з багатьох цих молодих людей, які воюють невеликими групами, об'єднаними в загони, в різних містах і селах країни. Вони використовують партизанську тактику, влаштовуючи засідки на групи солдатів і викрадаючи їхню зброю. Це загальнонаціональне повстання.

Чи співпрацюють етнічні збройні організації та Сили народної оборони між собою?

ЕЗО навчають деяких бійців СНО, а також вони певною мірою працюють разом під керівництвом Уряду національної єдності – цивільного керівництва опору, яке складається з кількох членів останнього демократично обраного уряду. В той час як загони СНО продовжують використовувати партизанську тактику (на яку військові відповідають жорстокими атаками аж до повітряних бомбардувань сіл), ЕЗО більше подібні до ополчень, ба навіть до маленьких конвенційних армій, які продовжують воювати так, як робили це десятиліттями. Зокрема, вони нападають на армійські форпости й навіть військові бази.

Важливим поворотним моментом став жовтень минулого року, коли «Альянс трьох братів», що складається з Армії Національного демократичного альянсу М'янми, Національно-визвольної армії Таанг і Армії [порятунку рохінджа] Аракану, розпочав скоординований наступ у північному штаті Шан, біля китайського кордону. Вони захопили близько двох десятків міст і сотні військових форпостів та закликали інші ЕЗО долучатися до наступу. Відтоді було захоплено ще більше міст і форпостів. Дедалі більше територій по всій М'янмі звільнялося від хунти.

Як реагує армія?

Моральний стан військових поганий. Вони постійно потрапляють у засідки, чи то ЕЗО, чи то партизанських загонів СНО. Військо щодня зазнає втрат: багато хто гине, є випадки дезертирства і втечі, а нових солдатів не видно. Вище

командування хунти перебуває в міжнародній ізоляції з ініціативи США та ЄС, а Росія, їхній союзник, цілковито зайнята Україною і не дуже допомагає. Важливо, що не допомагає навіть Китай, оскільки хунта дивиться крізь пальці на шахрайські центри на кордоні з Китаєм, в чиї онлайн-схеми вже було втягнуто багато китайських громадян. Китай навіть дав зелене світло операції «Альянсу трьох братів» у жовтні. Отже, хунта М'янми ізольована і тому неспроможна виграти війну.

Що буде після хунти?

Це екзистенційна проблема. Ніхто не знає. Очевидно, що переворот зазнає поразки, а опір перемагає, хоча скільки ще триватиме війна, передбачити неможливо. Але що потім? Чи є перспектива створення робочої системи розподілу влади після військової диктатури?

Опір повинен запропонувати життєздатну альтернативу. Уряд національної єдності має запропонувати бачення майбутнього. Вони кажуть, що хочуть побудувати федеративний демократичний союз, демократичну систему з федеральним урядом і певною автономією для різних етнічних штатів, із яких складається М'янма. Але шлях до цього буде непростим. Досягти такого компромісу – важка робота, яка ще навіть не почалась по-справжньому.

В найгіршому випадку М'янму буде незворотно фрагментовано й балканізовано. Різні штати матимуть різні етнічні армії, кожна з яких буде контролювати свою територію, збирати власні податки, нелегально торгувати (як десятиліттями робили деякі ЕЗО) – в той час як центральна влада стане неефективною і неспроможною тримати всіх купи. В такій ситуації М'янма може стати місцем транснаціональної злочинності, виробництва наркотиків, торгівлі жінками, дітьми й робочою силою тощо.

А позитивний сценарій який?

Позитивний сценарій передбачає певний розподіл влади, як було після 2011 року, коли колишній бойовий генерал Тейн Сейн був президентом до 2016 року. Він з допомогою технократів проводив реформи, реалізовував проєкти розвитку, залучав іноземні інвестиції та робив країну дипломатично відкритою. Цивільні структури могли розвиватись, і врешті-решт Аун Сан Су Чжі та її «Національна ліга за демократію» перемогли на виборах 2015 року й керували країною, поки не стався переворот. Сьогодні з боку військових немає нікого, хто б заслуговував на довіру, достатню для участі в переході через розподіл влади до

федеральної, демократичної системи. Також дуже сумнівно, що Аун Сан Су Чжі зможе знову відігравати якусь роль у М'янмі після громадянської війни.

Як може допомогти міжнародна спільнота?

Міжнародна спільнота має відігравати пом'якшувальну та підтримуючу роль, допомагаючи людям у М'янмі вирішити проблеми між собою. Особливо АСЕАН, хоча репутація цієї організації сумнівна. Після того, як у квітні 2021 року вона відреагувала на переворот «консенсусом із п'яти пунктів», проігнорованим хунтою, більше вона не зробила нічого. Але це єдина велика мережа в Південно-Східній Азії, до якої входить сусідній із М'янмою Таїланд, а також Індонезія, Малайзія та Сінгапур, які хочуть долучитись до процесу.

Ширша міжнародна спільнота, куди входять ЄС, Велика Британія та США, теж мала би взяти участь. Але будьмо реалістами: світ сповнений гарячих точок – війна Росії проти України, ХАМАС і Ізраїль, боротьба за владу між США й Китаєм. Та все ж таки звернути увагу на М'янму в їхніх інтересах, адже вона може стати розсадником транснаціональної злочинності, яка одного дня постукає в їхні двері. Можна працювати з М'янмою спільно з Китаєм, який дуже постраждав від заворушень в сусідній країні. Китай бачить загрозу для своїх інвестицій, зокрема для трубопроводу та інфраструктурних проєктів в рамках Китайсько-М'янманського економічного коридору, складової частини ініціативи «Один пояс, один шлях». Китай, зацікавлений у стабільній М'янмі, міг би разом з міжнародними партнерами докласти зусиль до пом'якшення, посередництва і сприяння. Але те, як саме закінчиться громадянська війна й що буде після неї, в будь-якому разі вирішиться тільки всередині країни.

Переклад з англійської Дар'ї Прусенко

Тітінан Понсудгірак

Тітінан Понсудгірак (Thitinan Pongsudhirak) – директор Інституту безпеки та міжнародних досліджень і доцент міжнародної політичної економіки на факультеті політичних наук університету Чулалонгкорн.